

Concept-Oplegnotitie

Interprovinciale Gebiedsagenda IJsselmeergebied

22 september 2017

Inleiding

Voor u ligt de kern van de ‘Interprovinciale gebiedsagenda’ voor het IJsselmeergebied, die de vier provincies Flevoland, Fryslân, Noord-Holland en Overijssel¹ afgelopen maanden hebben opgesteld.

Aanleiding voor het opstellen van de Gebiedsagenda is het rijkstraject om, volgens de afspraak in het Nationaal Waterplan, te komen tot een nationale gebiedsagenda IJsselmeer. Deze nationale agenda zal onder meer dienen als input voor de MIRT tafels rondom het IJsselmeergebied. Het Rijk en provincies hebben de ambitie om, vanuit een integrale blik op het IJsselmeergebied, de samenwerking te versterken, kansen te benutten en het beleid en de investeringen beter op elkaar af te stemmen.

De interprovinciale gebiedsagenda IJsselmeergebied richt zich op de ruimtelijke (inclusief water, natuur, cultuur) en economische ambities in het IJsselmeergebied. De agenda laat zien dat de kracht van het gebied voor ons ligt in:

- het centrale, grootse waterlandschap met het diverse en aantrekkelijke kustlandschap;
- de economie van recreëren, toerisme, wonen, energie, havens en transport;
- de zoetwatervoorraad: een bron van leven;
- het verleden - de historische waarden - in verbinding met het heden.

Deze interprovinciale gebiedsagenda is bouwsteen voor het, door het Rijk geïnitieerde, traject dat moet leiden tot de Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 en voor de provinciale en Rijks-Omgevingsvisie(s).

Wij hebben vijf agendapunten geformuleerd. De agendapunten verwoorden onze ambitie en belangen in het IJsselmeergebied en de kansen die wij zien door gezamenlijk op te trekken. Daarnaast is onze onderlinge samenwerking in het IJsselmeergebied benoemd als een nader uit te werken onderwerp. Dit gaat over de vorm en intensiteit waarin de provincies verder samen willen optrekken op onderwerpen die het IJsselmeergebied betreffen vanuit ruimtelijk-economisch perspectief.

Het doorlopen proces

In verscheidene werkbijeenkomsten hebben vertegenwoordigers vanuit de vier actief betrokken provincies in een korte periode de opgehaalde informatie en analyses omgezet naar vijf agendapunten. Deze agendapunten zijn intern en bij regiopartners en gemeenten en waterschappen getoetst en aangescherpt. De agenda is in september 2017 vastgesteld door de besturen van de betrokken provincies en vervolgens in het Bestuurlijk Overleg van de vier gedeputeerden.

¹ De provincies Gelderland en Utrecht, ook grenzend aan het IJsselmeergebied, zijn op hun verzoek geïnformeerd, maar niet actief aangesloten.

Toelichting agendapunten Interprovinciale Gebiedsagenda IJsselmeergebied

1. De kracht van het water en kustlandschap: groots, divers en verbonden

Kenmerkend voor het IJsselmeergebied is het grootse, centrale zoetwateroppervlak met gevarieerde en aantrekkelijke kusten. Dit landschap maakt het IJsselmeergebied tot een attractieve leefomgeving, waar mensen graag willen wonen en recreëren en de economie bloeit.

De versnipperde verantwoordelijkheden tussen Rijk, provincies en gemeente op en rondom het IJsselmeer vragen om verbinding en regie om te komen tot versterking en bescherming van dit waardevolle water- en kustlandschap. Vanuit onze taak als ruimtelijk regisseur nemen wij de regie om het landschap verder te ontwikkelen vanuit de gebiedseigen kwaliteiten.

Dit kan bijvoorbeeld door het zichtbaar maken en verder ontwikkelen van de identiteiten en diversiteit van de verschillende dealkusten, die met elkaar en met de centrale open ruimte de waarde van het IJsselmeergebied vormen. Een diversiteit die zich manifesteert in tal van gebieden: tussen de afzonderlijke meren, tussen de oude en de nieuwe kusten, tussen kustgebieden, tussen de steden. Daarbij staan de brede kustlandschappen centraal, met alles erop en eraan: waterkwaliteit, natuur, recreatiemogelijkheden, cultuurhistorische waarden, toeristische en havenontwikkeling, en wonen. Dit geheel ligt aan de basis van het vestigingsklimaat, of dat nu het stedelijke klimaat van de Metropoolregio Amsterdam is, het landelijke van Friesland, de Overijsselse IJsselvedtdelta met Zwolle als groeistad, het kleinschalige van landelijk Noord-Holland en de randmeren of het nieuwe en robuuste van Flevoland.

2. De economie van het IJsselmeergebied

De economie in het IJsselmeergebied kent een grote diversiteit. Sommige functies blijken soms echter moeilijker combineerbaar, zoals bijvoorbeeld in het geval van de waterplantenproblematiek waar veelal door de autonome ontwikkeling, versterkt door de verbetering van de waterkwaliteit (ecologische ontwikkeling), overlast ontstaat voor de waterrecreatiesector. Er ligt daarnaast een flinke opgave voor het opvangen en spreiden van de grote toeristische druk, met name in de Metropoolregio Amsterdam.

De economie heeft baat bij interprovinciale samenwerking en samenwerking met het Rijk zoals voor het in standhouden en verbeteren van toeristische en recreatieve routenetwerken op land en water inclusief de onderlinge aansluiting. Interprovinciale samenwerking is daarnaast ook van belang voor het maken van afspraken over de ontwikkeling van havens. Op de schaal van het totale IJsselmeergebied is er winst te boeken door afspraken over differentiatie en zonering van gebruik. Daarmee komt de regionale identiteit beter tot uitdrukking en kan de economische potentie verder worden benut.

Het IJsselmeer heeft internationale allure. Gezamenlijk en met het Rijk zetten wij in op verdergaande internationale profilering van het IJsselmeergebied.

Cruciaal voor de vitaliteit van economische sectoren aan de IJsselmeerkusten zijn sterke (infrastructurele) verbindingen. Het onderhouden van die sterke verbindingen beschouwen wij mede als verantwoordelijkheid van het Rijk. Wij vragen het Rijk mee te werken aan het op orde houden van recreatief gebruik, ook nu door succesvol ecologisch beleid bijvoorbeeld de plantengroei sterk toeneemt. Dit vergt een bijpassende beheeraanpak in samenhang met alle andere functies van het gebied.

Wij zien het als uitdaging de regionale economische opgaven integraal op te pakken.

3. IJsselmeergebied als ruimte voor energieopslag en energieopwekking

Wij hebben in IPO verband de ambitie onderschreven voor een duurzame energie opwekking in 2050. In ons provinciaal aanbod voor de nationale omgevingsvisie gaan wij de uitdaging aan om in coproductie met Rijk, gemeenten, burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties nieuwe

energielandschappen ruimtelijk vorm te geven. Uitgangspunt is een ruimtelijke ordening waarmee energie een volwaardige plek krijgt in de ruimtelijke ontwikkelingen.

Specifiek voor het IJsselmeergebied zien wij de noodzaak van een sterke provinciale regie op de inpassing, binnen de - deels nog op te stellen - kaders voor ruimtelijke kwaliteit. Ook de ruimtelijke inpassing in combinatie met de overige opgaven op het gebied van water, natuur en economie vraagt interprovinciale regie.

Wij concluderen dat de opgave voor de energietransitie dusdanig groot is dat het de inzet van een zo breed mogelijk palet aan maatregelen en een innovatieve benadering vraagt. De provincies willen aandacht voor alle modaliteiten van energievoorziening gericht op opwekking, opslag en transport die in het IJsselmeergebied mogelijk en passend zijn. Een energie modaliteit kan aan het (water)systeem gerelateerd zijn (bijvoorbeeld bij een 'valmeer', bij algenkweek of koude-warmte opslag), of los staan daarvan (zoals bij wind- en zonne-energie).

4. Een ecologisch gezond IJsselmeergebied, met een duurzame visstand

Een goede en stabiele ecologische toestand is randvoorwaardelijk voor een diversiteit aan functies (zoals waterrecreatie, wonen en toerisme) en geldt als cruciale factor voor de ruimtelijk economische ontwikkeling van het IJsselmeergebied.

Een gezonde (aquatische) ecologie is gebaat bij samenhang en verbindingen tussen het water buiten en binnen de dijken en bij geleidelijke land-waterovergangen. Om te komen tot een robuuste, stabiele ecologische toestand is het opheffen van ecologische barrières van groot belang.

Wij bereiken dit in goed samenspel met het Rijk, waterschappen en gemeenten. Door interprovinciale samenwerking met het Rijk behalen we winst in de verbetering van de natuurverbindingen tussen water - achterland, IJsselmeer - Wadden en de provinciegrens overschrijdende ecologie. Dit als onderdeel van de integrale ontwikkeling van kustlandschappen.

Voorwaarde voor ons is dat de verduurzaming van de beroepsvisserij snel gestalte krijgt, om te voorkomen dat de huidige situatie in visstanden zowel bestaande als toekomstige ecologische ambities teniet blijft doen. Wij zien graag dat op korte termijn duurzame visserij de investeringen in de natuur ondersteunt.

5. IJsselmeergebied als zoetwaterbron

Het IJsselmeergebied is het grootste zoetwatermeer in West-Europa. Het IJsselmeergebied is de elementaire zoetwaterbron voor de landbouw, ons drinkwater, industriële toepassingen en het waterbeheer in een groot deel van Nederland.

Onze taak ligt, mede gezien de verdeling van de bestuurlijke bevoegdheden en taakverdeling over het IJsselmeergebied, vooral in de kustgebieden. Daardoor is onze taak onlosmakelijk verbonden met het water en ligt de samenwerking met het Rijk en Rijkswaterstaat voor de hand. De regie voor de Europese beleidsopgaven ter verbetering van de kwaliteit van water en natuur (Kaderrichtlijn Water en Natura 2000) ligt bij het Rijk. Wij hebben de ambitie om via kustontwikkeling ook aan deze doelen bij te dragen.

Een bijzondere functie van het zoetwater in het IJsselmeergebied is het gebruik als drinkwater. Hiervoor vragen wij een structurele grote inspanning van het Rijk - ook internationaal - om de waterkwaliteit blijvend te verbeteren. Dit om te bewerkstelligen dat - conform de Kaderrichtlijn Water - de inspanning voor het zuiveren van drinkwater op termijn omlaag kan.

Om gedane investeringen in het IJsselmeergebied te behouden, is het essentieel dat het zomerpeil na 2050 gelijk blijft. Daarom plegen wij de komende jaren een grote inspanning om de afhankelijkheid van en behoefte aan zoetwater uit het IJsselmeergebied niet verder te laten toenemen. We onderzoeken in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater wat goede (tijdelijke) oplossingen zijn om peilstijging te voorkomen. Dit ten einde toe te kunnen met de huidige hoeveelheid zoetwater, ook op de lange termijn na 2050. Hierdoor hebben we na 2050 geen grotere voorraad nodig en kan een verdere zomerpeilstijging achterwege blijven.

Wij vragen van het Rijk een sterke inzet op een waterbeheer dat past bij deze ambitie.

Samenhang in de interprovinciale agenda en vervolg van de samenwerking

De meerwaarde van deze interprovinciale agenda is de integrale benadering van het IJsselmeergebied vanuit ruimtelijk-economisch perspectief. Zoals toegelicht hangen de verschillende agendapunten sterk met elkaar samen. Waar er één aan de orde is, zijn de andere ook van belang. Wij hechten daaraan en zien het als onze verantwoordelijkheid om deze punten daar waar het de belangen van meer dan één provincie raakt in samenhang uit te werken.

De provincies zijn voornemens om de samenwerking die is ontstaan bij het opstellen van deze agenda op structurele basis voort te zetten, zoals omschreven in de Notitie Samenwerking IJsselmeergebied. Concreet houdt dit in dat de betrokken provinciebestuurders periodiek bij elkaar blijven komen om de opgaven met elkaar af te stemmen. Naast het agenderen van actuele opgaven die alle provincies rondom het IJsselmeer raken, willen wij op integrale wijze werken aan de gezamenlijke acties en onderzoeksvragen die naar voren zijn gekomen in het traject tot nu toe. Een eerste aanzet voor deze uitvoerings- en onderzoeksagenda is hieronder weergegeven. Deze groslijst wegen wij nader af op basis van nut en noodzaak, prioriteit en beschikbare capaciteit in zowel mensen als budget.

Aanzet uitvoerings- en onderzoeksagenda Interprovinciale Gebiedsagenda IJsselmeergebied

Agendapunt 1 De kracht van de water- en kustlandschappen

a. De ruimtelijk-landschappelijke waarden en identiteiten

- **Ambitie:** benoemen en vastleggen van de ruimtelijk-landschappelijke waarden en identiteiten van het IJsselmeergebied en deze uitwerken in provinciaal beleid.
- Eerste stap: analyse van de bestaande inzichten, zoals de 10 gouden regels van Palmboom, de Verkenning Markermeer-IJmeer PARK Noord-Holland, de IJsselmeeratlas en de Biografie van het IJsselmeergebied.
- Tweede stap: een gezamenlijke opvatting van de provincies over de belangrijkste gebiedsspecifieke ruimtelijk-landschappelijke principes.
- Derde stap: uitwerken tot en verankeren in (inter-)provinciaal beleid en input voor nationale Omgevingsvisie.

Agendapunt 2 Economie van het IJsselmeergebied

a. Economische verkenning

- **Ambitie:** een economische verkenning naar de kansen en bedreigingen voor de economische sectoren op de schaal van het IJsselmeergebied en het mogelijke handelingsperspectief voor de provinciale overheden vanuit de kerntaken.
- Eerste stap: een eerste analyse wordt opgesteld.
- Tweede stap: beoordelen welke data beschikbaar zijn en welke aanvullende onderzoeksvraag er ligt.
- Derde stap: uitzetten nieuw onderzoek en concretiseren handelingsperspectief.

b. Differentiatie en zonerings

- **Ambitie:** Inzicht in de benodigde differentiatie en zonerings voor het bepalen van de gezamenlijke interprovinciale ruimtelijk-economische doelen en opgaven langs de randen van het IJsselmeergebied, in relatie tot zoetwater en ecologie.
- Eerste stap: in beeld brengen welke kansen en strijdigheden tussen gebruiksvormen en zoetwater en ecologie aanwezig zijn op de schaal van het IJsselmeergebied, gebruik makend van bestaande analyses en expertise (zoals uit de N2000 Natuurbeheerplannen en de diverse provinciale projecten).
- Tweede stap: een analyse maken hoe en waar differentiatie en zonerings van economische activiteiten de regionale economische groei kan versterken.
- Derde stap: maken van nadere afspraken over economische differentiatie en zonerings op de schaal van het IJsselmeergebied.

c. *Barrières in netwerken, beheer en regelgeving slechten*

- Ambitie: De provincies werken in overleg met het Rijk aan het wegnemen van barrières die de economische ontwikkeling van het IJsselmeergebied belemmeren.
 - Eerste stap:
 - o Onderzoek naar het opheffen van barrières op het gebied van buitendijkse erfpacht en de toepassing van archeologische richtlijnen
 - o De provincies Noord-Holland, Flevoland en betrokken regionale partijen maken afspraken met het Rijk over het duurzaam en structureel oplossen van de waterplantenproblematiek t.b.v. de waterrecreatie in het Markermeer-IJmeer en de randmeren.
 - o De provincies maken met het Rijk afspraken over het verbreden van de Kornwerdersluis en het verbreden en verdiepen van de vaargeulen op de hoofdvaarroutes.
 - Tweede stap:
 - o De provincies werken aan het versterken van recreatieve verbindingen door onderzoek naar het optimaliseren van verbindingen en de verbetering van overstapknooppunten tussen provincies.
 - o De provincies onderzoeken hoe en met wie het recreatief personenvervoer over water (hop-on, hop-off) kan worden gestimuleerd in combinatie met recreatieve knooppunten en routes op het land.
- d. *Meer balans in vraag en aanbod van bezoekers aan het IJsselmeergebied in tijd en ruimte*
- Ambitie: De bezoekersstromen in het IJsselmeergebied beter in overeenstemming brengen met de capaciteit en mogelijkheden van de deelgebieden.
 - Eerste stap: bepalen van een nadere differentiatie in het toeristisch-recreatief profiel op basis van identiteit en complementariteit tussen de verschillende bestemmingen en gebieden op de schaal van het IJsselmeer.
 - Tweede stap: bepalen of en welke consequenties dit heeft voor gezamenlijk beleid.

Agendapunt 3 IJsselmeer als ruimte voor energieopslag en energieopwekking

a. *Verkenning energiemodaliteiten*

- Ambitie: De provincies verkennen samen met partijen wat het IJsselmeergebied regionaal en lokaal voor de nationale energie opgave kan betekenen. Deze verkenning draagt met andere regionale verkenningen bij aan de besluitvorming over de ruimtelijke bijdrage van het IJsselmeergebied aan de nationale energieopgave onder regie van de provincies, binnen de kaders van de (deels in ontwikkeling zijnde) provinciale Omgevingsvisies.
- Eerste stap: verkennen van alle mogelijke energiemodaliteiten (waaronder geothermie en warmte-koude opslag, blue energie, stromingsenergie) en hun ruimtelijke implicaties.
- Tweede stap: De provincies bepalen vervolgens in hoeverre de toepassingen aansluiten bij de draagkracht en de kwaliteiten van het IJsselmeergebied.

Agendapunt 4 Een ecologisch gezond IJsselmeergebied met een duurzame visstand

a. *Verbindingen kusten en wateren*

- Ambitie: De provincies stimuleren via kustontwikkeling de ecologische verbindingen land-water en IJsselmeer-Wadden door het opstellen van een gezamenlijk beeld over het verbeteren van de ecologische kwaliteit (en daardoor van de waterkwaliteit) in water, kust en achterland. Onderdeel hiervan is het stimuleren van de inrichting van paaipplaatsen voor vis en de verbetering van de visverbindingen.
- Eerste stap: Inventariseren welke inspanningen al worden verricht en nog nodig zijn.
- Tweede stap: De provincies bouwen aan verbindingen tussen binnendijks en buitendijks water, o.a. tussen Oostvaardersplassen - Markermeer, Wieden/Weerribben - IJsselmeer en Waterland - Markermeer. De provincies werken dit uit in nauwe samenwerking met het Rijk en andere partijen.

Agendapunt 5 IJsselmeergebied als zoetwaterbron

a. *Adaptieve inrichting kusten*

- Ambitie: De provincies werken bij kustinrichting aan een adaptieve inrichting die eventuele toekomstige peilfluctuaties kan opvangen. Het gaat hier naast de dijkversterking zelf om aanpalende maatregelen ruimtelijke kwaliteit en de inrichting van achteroevers.

b. *Watervraag*

Ambitie: De provincies stimuleren maatregelen om de afhankelijkheid van zoetwater te verminderen en de watervraag niet te laten toenemen. Dit vereist geen nieuwe actie, want dit gebeurt reeds bij de uitvoering van de Bestuursovereenkomst Zoetwaterregio IJsselmeergebied.

Algemeen punt - Kennisontwikkeling IJsselmeergebied

- Ambitie: De provincies onderzoeken met het Rijk welke kennisontwikkeling nodig is in het IJsselmeergebied en hoe dit het beste kan worden vormgegeven. Hierbij ligt een nauwe relatie met de Waddenacademie voor de hand.